วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19)

ธีระพงษ์ ทศวัฒน์[1], นราธิป ปิติธนบดี[2], นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์[3]
[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
[2,3]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
E-mail: analaumon@aru.ac.th

บทคัดย่อ

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) สามารถสังเคราะห์ได้ 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยการสร้างความปลอดภัยด้านสุขอนามัยและสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน สร้างบรรทัดฐานใหม่การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของไทย หลักแนวทางการดำเนินงานและมาตรการป้องกันความเสี่ยงเรื่องไวรัสโควิด-19 สำหรับสถานประกอบการของกระทรวงสาธารณสุข จัดทำข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสุขอนามัยปลอดภัยใส่ใจในสุขภาพ และมีเครื่องมือในการทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบคณะทำงานรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) รูปแบบการด้านการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเรียนรู้วิถีใหม่เชิงวัฒนธรรม รัฐส่งเสริมชุมชนให้มีการนำมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชนซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเพิ่มมูลค่า สร้างความเข้มแข็งและรายได้ให้แก่ชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีถิ่น ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) รูปแบบการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีใหม่ นโยบายรัฐบาลให้มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนฐานรากและลดความเหลื่อมล้ำ โดยหลักการที่นำลงปรับใช้เพื่อปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกันจนทำให้ชุมชนท่องเที่ยวนั้นมีความเข้มแข็ง ชุมชนได้ประโยชน์ ชาวชุมชนมีรายได้อย่างยั่งยืน 4) รูปแบบด้านกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน 5) รูปแบบการด้านท่องเที่ยววิถีใหม่กับ OTOP นวัตวิถี โครงการ OTOP นวัตวิถีดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน เป็นโครงการสนับสนุนให้มีการนำสินค้า OTOP ของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่าย สินค้า OTOP ของชุมชน และจากกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชนและลูกหลานของคนในชุมชนไม่ต้องออกไปหารายได้นอกชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชน; การเรียนรู้วิถีใหม่; การระบาด; โรคติดเชื้อโควิด-19

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

Forms of Community Tourism on the New Way of Learning During the Situation of Covid-19 Transmission

Teerapong Tossawut[1], Narathip Pitithanabodee[2], Nalaumon Anusonphat[3]
[1]Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University
[2,3]Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
E-mail: analaumon@aru.ac.th

Abstract

Forms of community tourism on the new way of learning during the situation of Covid-19 transmission can be synthesized into 5 forms as follows: 1) form of community tourism promotion and raising the standard of tourist sites in new way, by boosting sanitary safety and building confidence for the people, creating new norms in tourism service provision of Thailand, preparing for the guidelines of operation and preventive measures against the Covid-19 risk for the business places of the Ministry of Public Health, preparing for guidelines for tourist sites by the community for safety and hygiene, and preparing for tools to be used in developing the tourism by the community in form of teamwork certifying the tourist sites by the community; 2) form of community tourism for learning new way of tourism in terms of culture, the government promotes the community th apply intellectual legacy, way of lives, cultures and traditions of each community which are the original cultural resource to be added with value, boosting strength and generating income to the community in form of local tourism that is important in developing tourism sustainably; 3) form of tourism by community in new way, the government's policy to distribute income into the grassroot community and reduce the inequality, by applyign the principles and guidelines, with cooperation from all sides so that the tourism community could be strong, beneficial, and the people could have sustainable income; 4) form of the process in building career for the community to develop the community tourism, under the self-sufficiency principle, preparing for action plan, preparing the expert teams on the community career in the village level; 5) form of tourism in new way with OTOP, innovative way, OTOP Project which is taken action by the Community Development Department is the Project that encourages the combination of OTOP products with tourism so that the community could have more income from selling OTOP products of the community and from the tourism activities that help generate income distributed to the community and the new generations of the people in the community so that they would not have to go out of the community in order to make a living.

Keyword: community tourism; new way of learning; transmission; Covid-19 infectious disease

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

บทนำ

New Normal ในบริบทสถานการณ์การแพร่ระบาดของ “โควิด-19” ช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 นั้น อธิบายได้ว่า เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและเสียชีวิตจำนวนมาก จนกลายเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จึงจำเป็นต้องป้องกันตนเอง เพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ โดยมีการปรับหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร เกิดการบ่ายเบนออกจากความคุ้นเคยอันเป็นปกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่จนในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไป ส่งผลให้เกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม New Normal ด้านการท่องเที่ยวไทยส่วนในด้านการท่องเที่ยวก็พบว่าผู้ให้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเองก็เริ่มปรับตัวสู่ New Normal สอดรับกับยุคโควิด-19 มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงแรกที่ประเทศไทยพบการระบาดของโควิด-19 ที่รุนแรงจนทางการประกาศใช้มาตรการล็อคดาวน์ และประกาศ พ.ร.บ.ฉุกเฉิน ทำให้เราต้องงดออกนอกบ้าน และงดเที่ยวไปโดยปริยาย แต่ช่วงนั้นก็เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีมาช่วยให้ผู้คนหายเหงา ด้วยการเปิดตัว “การท่องเที่ยวเสมือนจริง” ผ่านเทคโนโลยีต่อมาพอถึงช่วงมาตรการผ่อนคลายระยะที่ 2 ก็เริ่มประกาศให้ “ที่เที่ยว” บางแห่งกลับมาเปิดให้คนไทยไปเที่ยวได้แล้ว เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, อุทยานประวัติศาสตร์, หอสมุดแห่งชาติ, หอจดหมายเหตุ แต่ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคอย่างเคร่งครัด เช่น การสวมหน้ากากอนามัย, ล้างมือ, เว้นระยะห่าง เป็นต้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

จากรายงานการสำรวจเทรนด์การท่องเที่ยวในประเทศไทย ปี 2562 โดย Airbnb พบว่า ร้อยละ 84 ต้องการท่องเที่ยวแบบใช้ชีวิต เหมือนคนท้องถิ่นและใช้จ่ายไปกับร้านอาหารในชุมชนมากที่สุดกว่า 1.7 พันล้านบาท และจากข้อมูลของ Expedia ที่ทำการเจาะลึกข้อมูลการท่องเที่ยวในปี 2561 พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเลือกจุดหมาย ปลายทางการท่องเที่ยวเป็นแหล่งชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองรอง เช่น สกลนคร นครพนม น่าน เป็นต้น และมีอัตราการท่องเที่ยวลักษณะนี้เพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับปี 2560 สะท้อนให้เห็นว่า ในปัจจุบันการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนจะทำให้ชุมชนกลับมาได้รับความนิยม และเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวหมุนเวียนในชุมชนเพิ่มขึ้นแล้วนั้น แต่ก็อาจสร้างผลกระทบด้านลบต่อชุมชนตามมาได้ อาจด้วยเพราะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจะเป็นแรงดึงดูดให้นายทุนหรือผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งอาจคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับชุมชนอาจจะยังไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ การวางแผนเพื่อความยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการปรับตัวต่าง ๆ ของชุมชนที่อาจจะไม่ทันตามสภาพเหตุการณ์ภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น วิถีชีวิตดั้งเดิมอาจถูกกลืนหายไปตามผู้ที่เข้ามาใหม่จากการที่ผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาทดแทนผู้คนในชุมชนเดิมที่ย้ายออกไปอันอาจเกิดจากการขายที่ดิน หรือปัญหาทรัพยากรของชุมชนเสื่อมโทรม การจัดการขยะ/ของเสียในชุมชนที่มีมากขึ้น เป็นต้น ทำให้ต่อมามีการผลักดันให้การท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวชุมชนแบบเดิม (ศศิชา หมดมลทิล, 2564) และจากรายงานการเดินทางอย่างยั่งยืนประจำปี 2564 ของ Booking.com เผยว่าพฤติกรรมนักเดินทางชาวไทย 94% มองว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ เรื่องจำเป็นโดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นักเดินทางจึงหันมาให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และชุมชนมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสนับสนุนธุรกิจชุมชนและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และลิ้มรสอาหารท้องถิ่นโดยตรง สอดคล้องกับผลการสำรวจของ Johanna Bonhill-Smith นักวิเคราะห์ด้านการเดินทางและการท่องเที่ยวจาก GlobalData บริษัทวิเคราะห์ข้อมูลชั้นนำระดับโลก ระบุว่า 22% ของผู้ตอบแบบสอบถามทั่วโลกในไตรมาสที่ 1

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ของปี 2564 ต้องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการสำรวจและเรียนรู้วิถีชุมชนมากขึ้น และ 45% ยินดีสนับสนุนธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ (MICE Intelligence Team, 2564)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่ (New Normal) ที่สอดคล้องกับมาตรการความปลอดภัยของภาครัฐบาล ที่สอดคล้องมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) คือ 1) ด้านผู้ประกอบการ โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่นั้น มีการกำหนดมาตรการด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขเป็นหลัก ในภาพรวมนั้นเมื่อมีการผ่อนคลายมาตรการและให้ ชุมชนสามารถเปิดรับการท่องเที่ยวได้ จะต้องมีการวางแผนในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้ (1) ระดับต้นน้ำ มีการรับนักท่องเที่ยวเฉพาะที่ทำการสำรองล่วงหน้าเท่านั้น และมีการตรวจสอบที่มาของนักท่องเที่ยวว่ามาจากพื้นที่ควบคุมหรือพื้นที่เสี่ยงหรือไม่ (2) ระดับกลางน้ำ คือ มีการกำหนดหรือจำแนกพื้นที่เพื่อควบคุมให้กิจกรรมการท่องเที่ยว (3) ระดับปลายน้ำ คือ การประเมินด้านสุขภาวะเพื่อให้เกิดความปลอดภัย 2) ด้านผู้ให้บริการ โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่นั้น มีการปรับรูปแบบจำนวนผู้เข้าพักให้น้อยลง แยกสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้เป็นรายบุคคล มีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการรวมกลุ่มให้ลดน้อยลง เพื่อเว้นระยะห่าง เช่น การบายศรีสู่ขวัญ การทำบุญตักบาตรวิถีใหม่ 3) ด้านผู้รับบริการ โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่นั้น มีการลดขนาดของกลุ่มที่จะเข้ามาศึกษาดูงานโดยนักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน (อรรถพล ศิริเวชพันธุ์, 2564)

ผู้เขียนบทความได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและทำการสังเคราะห์พร้อมทั้งแตกประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (Covid-19) ออกมาทั้งหมด 5 ด้าน คือ โดยบทความนี้ เขียนขึ้นเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคนี้ ดังนี้

1. รูปแบบการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยววิถีใหม่

แม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 จะคลี่คลายลง แต่ทุกฝ่ายพยายามที่จะไม่ให้สถานการณ์ระบาดกลับมาเหมือนกับในหลายประเทศ โดยการให้ทุกคนใช้ชีวิตในรูปแบบ New Normal ความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ถูกนำมาเป็นเครื่องใช้ในการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้ชีวิตและท่องเที่ยวอย่างมั่นใจ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้สร้างความมั่นใจในการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของไทย ภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงสาธารณสุข เป็น New Normal กับการสร้างความมั่นใจในแบรนด์การท่องเที่ยวใหม่ ในการสร้างมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยภายใต้การยึดหลักแนวทางการดำเนินงานและมาตรการป้องกันความเสี่ยงเรื่องไวรัสโควิด-19 สำหรับสถานประกอบการของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อสร้างความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยด้านสุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ ตั้งแต่ก่อนเดินทาง ระหว่างเดินทาง และภายหลังกลับประเทศเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยร่วมกับภาคีเครือข่าย จัดทำ “ข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสุขอนามัยปลอดภัยใส่ใจในสุขภาพ” เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้กับชุมชนท่องเที่ยวและผู้มาเยือนและมาตรการป้องกันโรคตามที่ทางราชการกำหนดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด–19 สำหรับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาข้อปฏิบัตินี้ ได้แก่ กรมอนามัย กรมควบคุมโรค คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภูมิภาค 5 เครือข่าย และชมรมเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษ ที่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างข้อปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ภาพที่ 1 แนวทางการป้องกันโควิด-19 สำหรับชุมชนท่องเที่ยว

รายละเอียดข้อปฏิบัติ ประกอบด้วยมาตรฐานเบื้องต้นด้านสุขลักษณะอาคารและอุปกรณ์เครื่องใช้การจัดอุปกรณ์ทำความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค ข้อควรปฏิบัติของผู้ให้บริการในชุมชน และข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในชุมชนท่องเที่ยว และข้อปฏิบัติในแต่ละจุดบริการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ซึ่งชุมชนท่องเที่ยวสามารถนำข้อปฏิบัตินี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ หากชุมชนท่องเที่ยวต้องการรับรองจากมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย Amazing Thailand Safety & Health Administration หรือ SHA

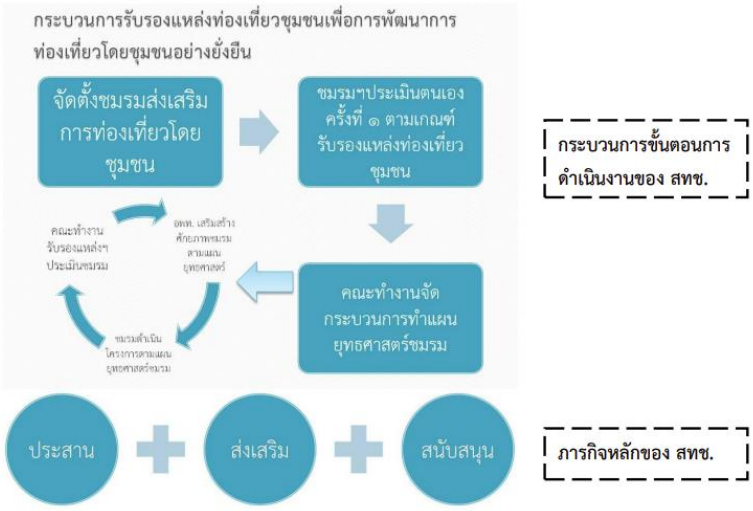
ภาพที่ 2 การลงทะเบียนเพื่อรับตราสัญลักษณ์ SHA
ที่มา (ธนาคารกรุงเทพ, 2564)

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในประเทศเป็นอย่างมาก และยังรวมไปถึงชุมชนท่องเที่ยวที่มีรายได้เสริมจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน อพท. ในฐานะหน่วยงานประสานความร่วมมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตระหนักในปัญหาดังกล่าว และยังเห็นถึงความสำคัญของความปลอดภัยในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นเมื่อสถานการณ์กลับมาสู่ปกติ ชุมชนและนักท่องเที่ยวจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วิถีปกติใหม่ หรือ New Normal ชุมชน

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ที่ทำท่องเที่ยวจึงต้องปรับตัวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ข้อปฏิบัติที่จัดทำขึ้นครั้งนี้จึงถือเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ตัวชุมชนเองและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน (ธนาคารกรุงเทพ, 2564)

กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และทำงานร่วมกับภาคีผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืน โดยหน้าที่หลักขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) คือ การเป็นตัวกลางเพื่อประสาน ส่งเสริม และสนับสนุน ทั้งชุมชน และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ให้สามารถทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

ภาพที่ 3 กระบวนการรับรองแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ที่มา (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2564)

เครื่องมือในการทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย คณะทำงานรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน คณะทำงานรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ถือเป็นกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยในคณะทำงานนั้นจะประกอบด้วยบุคคลากรที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้คำแนะนำทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ประเมินผล และเอื้อประโยชน์ให้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้น คณะทำงานจึงเป็นกลุ่มคนที่มาจาก 4 ภาคส่วนใหญ่ของวงการการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ 1) ด้านวิชาการ เพื่อช่วยนำหลักคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาปฏิบัติใช้กับชุมชน ผ่านการทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านนี้จึงประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-i) 2) ด้านองค์กรพัฒนาเพื่อช่วยเสริมมิติทางด้านการพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะที่ดี สิทธิมนุษยชน ฯลฯ ที่จะช่วยเติมเต็มให้การพัฒนาชุมชนนั้นมีความรอบด้านมากกว่าคำนึงถึงแต่กิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านนี้จึงประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกรมพัฒนาชุมชน 3) ด้านการตลาด เพื่อคำนึงถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะช่วยตอบสนองความต้องการของตลาดการเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจที่จะช่วยให้คำแนะนำในการสร้างตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการวางกลยุทธ์การตลาดอย่างยั่งยืน ด้านนี้จึงประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) ด้านชุมชน เพื่อให้ชุมชนที่เคยมีประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนมาก่อนมาให้คำแนะนำแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ จึงประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ 5) ด้านตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและเติมเต็มทรัพยากรต่าง ๆ

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยว เสมือนเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นต่าง ๆ ด้านนี้จึงประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ

องค์ประกอบของคณะทำงานที่ประกอบไปด้วยตัวแทนหน่วยงานทุกภาคส่วนนี้ ทำให้การพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ผ่านการระดมสมอง วางแผน ติดตามและประเมินผลอย่างรอบด้าน เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนเพื่อประโยชน์ของชุมชน (สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2564)

2. รูปแบบการด้านการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเรียนรู้วิถีใหม่เชิงวัฒนธรรม

ปัจจุบันรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมิได้มีแต่กลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่นทำกันโดยโดดเดี่ยวเท่านั้น ยังมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทสนับสนุนในหลายรูปแบบ ทั้งด้านการฝึกฝนอบรมการจัดการด้านต่าง ๆ หรือการนำกลุ่มชาวบ้านออกไปดูงานตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กระทรวงวัฒนธรรมถือเป็นหน่วยงานหลักของรัฐ ที่ส่งเสริมชุมชนให้มีการนำมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละชุมชนซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิม มาเพิ่มมูลค่า สร้างความเข้มแข็งและรายได้ให้แก่ชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยว เที่ยววิถีถิ่น ชมวิถีไทย ไปได้ทุกภาค เพื่อสนับสนุนทิศทางของการท่องเที่ยวโดยชุมชน กระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบายส่งเสริมการเที่ยว “วิถีถิ่น วิถีไทย” นั่นคือสนับสนุนให้ผู้คนออกท่องเที่ยวไปตามชุมชนวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวโดยมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้คัดเลือกชุมชนที่มีประสบการณ์และรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ถือว่าประสบความสำเร็จให้เป็นเสมือนชุมชนต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ สำหรับผู้สนใจธรรมชาติสามารถให้ชาวบ้านนำทางเดินป่าชมธรรมชาติบนเส้นทางประวัติศาสตร์ได้ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ถือเป็นทิศทางใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการกำหนดทิศทาง คิดค้นกิจกรรม และนำมาสู่การพัฒนาวิถีและคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชน พร้อม ๆ กับสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน เพื่อก่อเกิดมิตรภาพอย่างยั่งยืน และสร้างสายใยสัมพันธ์ให้คนที่เคยมาท่องเที่ยว ช่วยบอกกล่าวเรื่องราวไปยังเพื่อนฝูงมวลมิตร และทำให้คนที่เคยมาครั้งหนึ่งแล้วอยากกลับไปใหม่อีกครั้งและอีกครั้งเรื่อยไป วัฒนธรรม คือ ทุนของชุมชน ประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ได้นำทุนมรดกทางวัฒนธรรมมาจัดการเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบโดยตรงกับมรดกวัฒนธรรม ผลกระทบเชิงบวกพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษามรดกทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย และทำให้คนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักและเห็นความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงาม การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทางวัฒนธรรม และการจรรโลงไว้ซึ่งวัฒนธรรมมากมาย นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันของมนุษย์ ส่วนผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเลียนแบบวัฒนธรรม การนำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าการท่องเที่ยว การไม่เข้าใจรากเหง้าของวัฒนธรรมและนำมาสื่อสารหรือสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการสื่อสารวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี เสื่อมเสีย เสียหาย และสูญเสียซึ่งวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ได้เช่นกัน สำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยวต้องไม่มองว่า “วัฒนธรรม” คือ “ทุนทางธุรกิจ” และไม่ใช้วัฒนธรรมเป็นทุนเพื่อการหารายได้หรือหาผลประโยชน์ แต่ให้มองว่า “วัฒนธรรม คือ ทุนของชุมชน” ซึ่งเมื่อนำมาจัดการเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว ควรคำนึงถึงสังคมและคนในสังคมที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ให้สิทธิและเคารพในศักดิ์ศรีของเจ้าของวัฒนธรรม ให้พวกเขามีโอกาสจัดการกับวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อการอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรม ตลอดจนการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นต้นทุนมาจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาคน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม สู่ความยั่งยืนและความสุขของผู้คนในชุมชน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564) ในด้านการเรียนรู้ ซึ่ง ณ ที่นี้หมายถึงฐานการเรียนรู้นั้น ผู้นำจากสถาบันการศึกษาในชุมชน (โรงเรียนบ้านอีสร้อย) กล่าวว่าชุมชนหนองฮะมีการกำหนดฐานการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งหมด เนื่องจากเป็นชุมชนในสายวัฒนธรรมลาว จึงกำหนดกิจกรรมตามวิถีชีวิตโดยไม่ประดิษฐ์อะไรขึ้นมาใหม่ เช่น ฐานบายศรีสู่ขวัญ ฐานจักสาน ฐานทอผ้า ฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และฐานอาหารพื้นบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีอาหารขึ้นชื่อ อาทิ ยาใจคนจน (แกงขี้เหล็กสูตรบ้านหนองฮะ) ต้มยำไก่ไข่เค็ม ซุปขนุนพาเพลิน รวมไปถึงของหวานรับประทานง่าย คือ บัวลอยเสี่ยวฮัก โดยทั้งหมดล้วนใช้วัตถุดิบที่มาจากชุมชน เป็นอาหารที่ชาวบ้านรับประทาน

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

อยู่แล้ว แต่มีการปรับรสชาติให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนรับประทานง่ายขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยสถาบันอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อยกระดับอาหารท้องถิ่น สู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชนทางหนึ่ง ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีพัฒนาการมาจาก 3 พื้นฐาน คือ การเกษตร การแปรรูป และนำมาสู่การท่องเที่ยว จึงได้มีการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบขององค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นจากความสมัครใจ เมื่อมีการดำเนินงานจนเป็นที่ยอมรับภายในชุมชนแล้ว จึงมีหน่วยงานและองค์กรภาครัฐบาลเข้ามาสนับสนุน ทั้งในรูปแบบของบุคลากรและงบประมาณ เป็นต้น โดยการจัดการนั้นมีทิศทางในลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มีรูปแบบการจัดการที่ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรเป็นผู้บริหารทรัพยากรและได้รับประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อันเนื่องมาจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว มีฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยมิได้ปรุงแต่งเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว ทว่านักท่องเที่ยวเองจะเป็นผู้ปรับตัวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ คือ “การท่องเที่ยววิถีไทย” อีกทั้งยังกล่าวได้ว่าศักยภาพของชุมชนนั้น อยู่ในระดับแนวหน้าของจังหวัด ดังจะเห็นได้จากการได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวจากหลายหน่วยงาน อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลมีประกาศให้ปิดสถานที่สำคัญทางศาสนาชั่วคราวเพื่อลดการรวมตัว ซึ่งก็มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่มาก ทั้งนี้ในส่วนของการดำรงชีวิตนั้น หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านกล่าวว่า เมื่อมีมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเป็นเหตุให้ชาวบ้านต้องมีการปรับตัวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น เดิมชาวบ้านมีความเชื่อว่าการรับประทานอาหารจากภัตตาหารของพระสงฆ์ที่รับประทานเหลือไว้จะได้บุญกุศล แต่จากการแพร่ระบาดของโควิด จึงทำให้ค่านิยมนี้ลดน้อยลง เฉกเช่นเดียวกับการรับประทานอาหารในครัวเรือน ซึ่งเดิมทีเดียวไม่นิยมใช้ช้อนกลาง เนื่องจากไม่สะดวก และถือว่าไม่ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน แต่ต่อมาได้มีการใช้ช้อนกลางมากขึ้น รวมถึงการรับประทานแยกสำรับส่วนบุคคล ซึ่งจากพฤติกรรมตรงนี้ นำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นสากล ทางกลุ่มแม่บ้านได้นำมาปรับใช้ในการให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอีกทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย (อรรถพล ศิริเวชพันธุ์, 2564)

3. รูปแบบการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีใหม่

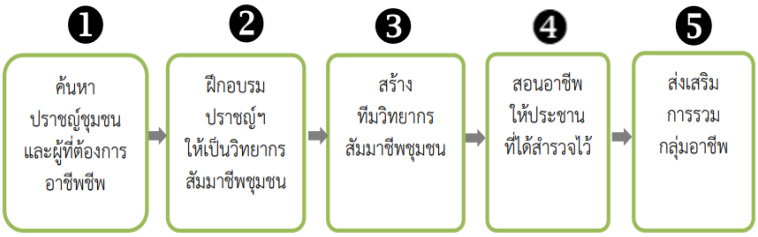
การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลต่อรูปแบบของ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นวิถีการเดินทางที่ไม่ใช่แค่การไปเยี่ยมเยือนสถานที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวรูปแบบนี้ยังเปิดโอกาสให้ทุกคนได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวชุมชนทั่วไทยที่งดงาม ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และได้ชิมอาหารถิ่นรสชาติแท้ดั้งเดิมด้วย ภาครัฐมีการความพร้อมที่จะเปิดรับนักท่องเที่ยวมาร่ืนรมย์กับบรรยากาศความเป็นกันเองในทุกชุมชน การวางแนวทางเพื่อสร้างชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ เช่น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) มีทิศทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบทั่วไทย เพื่อพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยภารกิจหนึ่งคือ การลงไปให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามเกณฑ์มาตรฐานหลัก CBT Thailand และอีกหนึ่งภารกิจ คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และการส่งเสริมให้เศรษฐกิจในชุมชนมีความเข้มแข็ง ตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือกับกลุ่มภาคีเครือข่ายให้มีการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนฐานรากและลดความเหลื่อมล้ำ โดยหลักการที่นำลงปรับใช้เพื่อปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกันจนทำให้ชุมชนท่องเที่ยวนั้นมีความเข้มแข็ง ชุมชนได้ประโยชน์ ชาวชุมชนมีรายได้ ทำให้เศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง ยกตัวอย่าง วิถีชีวิตชุมชนสวนมะพร้าว ซึ่งมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการประกอบอาหารจากมะพร้าว จึงควรค่าเป็นชุมชนที่สมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ อพท. จึงลงพื้นที่ไปเพื่อค้นหาว่าของดีในชุมชนคืออะไร และนำหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปเผยแพร่ เพื่อแสดงให้ชาวบ้านเห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะช่วยเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในพื้นที่นี้ได้ รูปแบบความสำเร็จของการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ คือ สวนมะพร้าวที่ยังอยู่ วิถีชีวิตเดิมยังอยู่ เพราะมีรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดว่าเศรษฐกิจฐานรากที่นี่มีความมั่นคงในระดับหนึ่ง มีการเก็บข้อมูลจากการทำการตลาดและการเดินทางท่องเที่ยวจริงของนักท่องเที่ยวมาพัฒนาต่อยอดควบคู่ไปกับการสานต่อความสัมพันธ์กับพันธมิตรเพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่ต้องการของตลาดคุณภาพในระยะยาว รวมถึงการสร้างให้เป็นชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย มีการจัดทำโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีชุมชน ยกระดับทักษะบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อสถานการณ์โควิดคลี่คลายจึงสำคัญอย่างมากต่อการสร้างเมืองต้นแบบที่

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

สำเร็จจึงไม่ใช่แค่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่หัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคน ยกระดับความรู้ความสามารถ ควบคู่กับการสร้างความสุข ยกระดับจิตใจเพื่อสร้างพื้นที่แห่งความสุขที่ทุกภาคส่วนอยู่ร่วมกับได้อย่างยั่งยืน (ประอรพิชญ์ คัจฉวัฒนา, 2564)

4. รูปแบบด้านกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

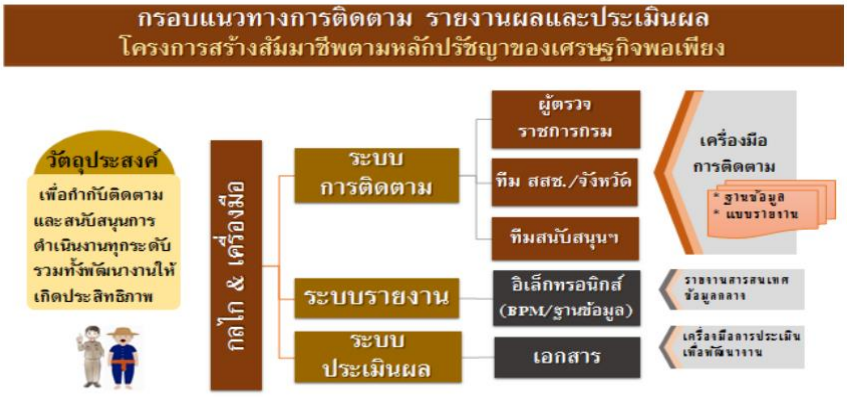
การสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนการดำเนินงาน อย่างเป็นกระบวนการเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเป้าหมายการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การให้ความรู้ภาควิชาการหรือทฤษฎี เทคนิควิธีการ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่ผู้แทนครัวเรือนต้องการฝึกอบรมที่ผ่านการวิเคราะห์อาชีพแล้วว่าเหมาะสม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และสร้างแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือบ้านปราชญ์ชุมชน หรือศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ที่เหมาะสม ฝึกปฏิบัติอาชีพให้ผู้แทนครัวเรือนเป้าหมาย ตามที่ได้เรียนรู้และศึกษาดูงานโดยมีกรอบการเรียนรู้ ประกอบด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจการสร้างสัมมาชีพชุมชน ฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน จัดกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน และโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” โดยเริ่มต้นจากการค้นหาปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ แล้วฝึกอบรมทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เป็นวิทยากรสัมมาชุมชน สร้างทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับประชาชนหรือผู้แทนครัวเรือน เป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย โดยใช้พื้นที่ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือบ้านของปราชญ์ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ติดตาม และสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพสามารถปฏิบัติอาชีพนั้นได้จริง สร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้จากนั้นส่งเสริมครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทเดียวกันมาร่วมกันดำเนินการเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีกระบวนการ ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน
ที่มา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

ค้นหาปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ เป็นขั้นตอนที่ชุมชนสำรวจและดำเนินการคัดเลือกบุคคลในชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ประกอบสัมมาชีพ จนมีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ หรือมีความเชี่ยวชาญในอาชีพนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ และมีความมั่นคงในอาชีพเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน พร้อมมีจิตอาสาที่จะถ่ายทอดและขยายผลไปยังบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน และมีความพร้อมที่จะเป็นแกนนำหลักในการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมาย เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจใช้เวทีประชาคมหมู่บ้านหรือชุมชนในการสำรวจและคัดเลือกปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ และจัดเรียงลำดับตามศักยภาพเพื่อเข้าอบรมเป็นทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีระบบประเมินผลเป็นการประเมินผลการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติราชการกรมการพัฒนาชุมชนที่เป็นโครงการสำคัญส่งผลต่อการบรรลุตัวชี้วัดสำคัญของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเป้าหมายที่ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงกรอบแนวทางการติดตาม รายงานผลและประเมินผล
ที่มา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

นอกจากจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนแล้ว ชุมชนยังได้รับการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ มีความสัมพันธ์ที่ดี มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม ไม่ติดยาเสพติด และไม่มีหนี้นอกระบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 – 2564 ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนแก่ประชาชน อีกทั้งการส่งเสริมอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนยังส่งผลให้รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) บรรลุผลสำเร็จอีกด้วย

5. รูปแบบการด้านท่องเที่ยววิถีใหม่กับ OTOP นวัตวิถี

โครงการ OTOP นวัตวิถี ดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน หรือ พช. เป็นโครงการสนับสนุนให้มีการนำสินค้า OTOP ของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่าย สินค้า OTOP ของชุมชน และจากกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชน และลูกหลานของคนในชุมชนไม่ต้องออกไปหารายได้นอกชุมชน ในปัจจุบันมีชุมชนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 160 ชุมชน โดยโครงการมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน ทั้งสิ้น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคคลากร ด้านการตลาด ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านสินค้าและบริการ และด้านเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้โครงการยังสามารถกระจายผลประโยชน์ไปสู่ชุมชนทั้งในด้านที่พักในชุมชน และด้านอาหาร/เครื่องดื่มในชุมชน การดำเนินการและผลการดำเนินการ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 5 มิติการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาบุคคลากร พัฒนา บริหาร และจัดทำแผนธุรกิจชุมชน 2) ส่งเสริมการตลาด ประชาสัมพันธ์ เปิดตัวชุมชนและจัดแสดกิจกรรมจำหน่าย สินค้าชุมชน 3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน พัฒนา ส่งเสริม ทรัพยากร ประเพณี วัฒธรรมของชุมชน 4) พัฒนาสินค้าและบริการ พัฒนาสินค้า/ออกแบบตราสัญลักษณ์/สโลแกนชุมชน 5) เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชน ออกแบบเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวหมู่บ้านเป้าหมาย และแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองและเมืองหลัก (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564) การจัดงาน OTOP โดยให้ผู้ประกอบการนำผลิตภัณฑ์มาจำหน่าย เห็นได้ชัดว่าการชวนคนที่เป็นแฟนพันธุ์แท้ OTOP ได้ลงไปสัมผัสวิถีชุมชน สัมผัสอัตลักษณ์ของคนในชุมชน เป็นที่มาของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสได้ร่วมต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง นักท่องเที่ยว ได้ไปสัมผัสวิถีชุมชน สัมผัสประสบการณ์ด้านต่าง ๆ อาทิ ศิลปวัฒนธรรม อาหารพื้นถิ่น ภูมิประเทศที่สวยงาม ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้ลองทำอาหาร ปักเสื้อ แกะสลัก ในชุมชนจริง ๆ ที่สำคัญคือคนในชุมชนไม่ต้องเดินทางออกนอกพื้นที่ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ได้อยู่กับครอบครัว ทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่หลายกลุ่ม หลายอาชีพ เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งในขณะนี้มีชุมชนท่องเที่ยวดาวเด่น ร้อยละ 10 และมีชุมชนท่องเที่ยวดาวรุ่ง ร้อยละ 20 กรมการพัฒนาชุมชนเรามีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความ

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

มั่นคงโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาอาชีพ เป็นวิธีการที่เราเข้าไปส่งเสริมเพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และทำให้การมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนในการรวมกลุ่มสร้างงานสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชนเราในส่วนของการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการใช้ศักยภาพของชุมชน และเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวผู้สนใจที่จะศึกษาภูมิประเทศ ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ การพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายจากรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยให้ดำเนินการในเรื่องของหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี เพื่อการท่องเที่ยว หรือหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว และก็โครงการท่องเที่ยว OTOP หมู่บ้านนวัตวิถี เพื่อส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้านของเราให้ใช้ศักยภาพและมีความพร้อมที่จะรองรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างครบวงจร ทั้งเรื่องทักษะการบริหารจัดการของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ การจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่นของชุมชน นำมาสร้างมูลค่าและสร้างความคุ้มค่าผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เรามีเป้าหมายที่สำคัญที่จะดำเนินการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้เป็นทางเลือกที่เป็นเหมือนสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่เรียกว่าไม่ใช่เมืองหลัก แต่เป็นการเชื่อมโยงต่อยอดเมืองท่องเที่ยวที่เป็นเมืองหลักหรือชุมชนท่องเที่ยวที่เราเรียกว่าเป็นกระแสหลัก บางทีก็เรียกว่าเป็นแอ่งใหญ่ที่สามารถดึงดูดผู้คนให้มาสัมผัสเสน่ห์ของหมู่บ้านของชุมชนที่เป็นแอ่งเล็ก รวมถึงบูรณาการและดำเนินงานในรูปแบบประชารัฐ และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการชุมชนได้มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมโปรแกรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย การยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการด้านการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน การหมุนเวียนทางด้านเศรษฐกิจ และสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศได้ (สุทธิพงษ์ จุลเจริญ, 2564)

บทสรุปและนัยทางนโยบาย (Conclusion)

วิถีใหม่ New Normal ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก คนไทยจึงจำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ โดยมีการปรับหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ด้านการท่องเที่ยวไทยผู้ให้บริการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวเองเริ่มมีการปรับตัวสู่ New Normal สอดรับกับยุคโควิด-19 มากขึ้น ผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนในชุมชน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งอาจคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับชุมชนอาจจะยังไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการการวางแผนเพื่อความยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการปรับตัวต่าง ๆ ของชุมชนที่อาจจะไม่ทันตามสภาพเหตุการณ์ภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น วิถีชีวิตดั้งเดิมอาจถูกกลืนหายไปตามผู้ที่เข้ามาใหม่จากการที่ผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาทดแทนผู้คนในชุมชนเดิมที่ย้ายออกไป อันอาจเกิดจากการขายที่ดิน หรือปัญหาทรัพยากรของชุมชนเสื่อมโทรม การจัดการขยะ/ของเสียในชุมชนที่มีมากขึ้น ทำให้มีการผลักดันให้การท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิตการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นักเดินทางจึงหันมาให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และชุมชนมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นหนึ่งในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสนับสนุนธุรกิจชุมชนและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสสัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่ (New Normal) ที่สอดคล้องกับมาตรการความปลอดภัยของภาครัฐบาล ที่สอดคล้องมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) คือ 1) ด้านผู้ประกอบการ 2) ด้านผู้ให้บริการ และ3) ด้านผู้รับบริการ โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่นั้น มีการลดขนาดของกลุ่มที่จะเข้ามาศึกษาดูงาน โดยนักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน ซึ่งจากการทำการสังเคราะห์เชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) ได้ 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยววิถีใหม่โดยการให้ทุกคนใช้ชีวิตในรูปแบบ New Normal ความปลอดภัยด้านสุขอนามัยถูกนำมาเป็นเครื่องใช้ในการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้ชีวิตและท่องเที่ยวอย่างมั่นใจ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้สร้างความมั่นใจในการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่การให้บริการด้านการท่องเที่ยวของไทย ภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงสาธารณสุข เป็น New Normal กับการสร้างความมั่นใจในแบรนด์การท่องเที่ยวใหม่ ในการสร้างมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ภายใต้การยึดหลักแนวทางการดำเนินงานและมาตรการ

วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม
ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม) 2565
Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ป้องกันความเสี่ยงเรื่องไวรัสโควิด-19 สำหรับสถานประกอบการของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อสร้างความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยด้านสุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ ตั้งแต่ก่อนเดินทาง ระหว่างเดินทาง และภายหลังกลับประเทศเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดทำ “ข้อปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสุขอนามัยปลอดภัยใส่ใจในสุขภาพ” เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้กับชุมชนท่องเที่ยวและผู้มาเยือน และมาตรการป้องกันโรคตามที่ทางราชการกำหนดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด–19 สำหรับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาข้อปฏิบัตินี้ ได้แก่ กรมอนามัย กรมควบคุมโรค คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับภูมิภาค และชมรมเครือข่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษ ที่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างข้อปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง มีรายละเอียดข้อปฏิบัติ ประกอบด้วย มาตรฐานเบื้องต้นด้านสุขลักษณะอาคารและอุปกรณ์เครื่องใช้การจัดอุปกรณ์ทำความสะอาดเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค ข้อควรปฏิบัติของผู้ให้บริการในชุมชน และข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในชุมชนท่องเที่ยว และข้อปฏิบัติในแต่ละจุดบริการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น ซึ่งชุมชนท่องเที่ยวสามารถนำข้อปฏิบัตินี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ หากชุมชนท่องเที่ยวต้องการรับรองจากมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย Amazing Thailand Safety & Health Administration หรือ SHA และมีเครื่องมือในการทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบคณะทำงานรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) รูปแบบด้านการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเรียนรู้วิถีใหม่เชิงวัฒนธรรม รัฐส่งเสริมชุมชนให้มีการนำมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชนซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมมาเพิ่มมูลค่า สร้างความเข้มแข็งและรายได้ให้แก่ชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีถิ่น ชมวิถีไทย ไปได้ทุกภาค เพื่อสนับสนุนทิศทางของการท่องเที่ยวโดยชุมชน กระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบายส่งเสริมการเที่ยว “วิถีถิ่น วิถีไทย” สนับสนุนให้ผู้คนออกท่องเที่ยวไปตามชุมชนวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวโดยมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ ถือเป็นทิศทางใหม่ที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) รูปแบบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีใหม่ นโยบายรัฐบาลให้มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนฐานรากและลดความเหลื่อมล้ำ โดยหลักการที่นำลงปรับใช้เพื่อปฏิบัติ มีการทำงานร่วมกันจนทำให้ชุมชนท่องเที่ยวนั้นมีความเข้มแข็ง ชุมชนได้ประโยชน์ ชาวชุมชนมีรายได้ ทำให้เศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง ยกตัวอย่าง วิถีชีวิตชุมชนสวนมะพร้าว ซึ่งมีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะการประกอบอาหารจากมะพร้าว จึงควรค่าเป็นชุมชนที่สมควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ มีการจัดทำโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีชุมชน ยกระดับทักษะบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อสถานการณ์โควิดคลี่คลายจึงสำคัญอย่างมาการสร้างเมืองต้นแบบที่สำเร็จจึงไม่ใช่แค่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่หัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคน ยกระดับความรู้ความสามารถ ควบคู่กับการสร้างความสุข ยกระดับจิตใจเพื่อสร้างพื้นที่แห่งความสุข ที่ทุกภาคส่วนอยู่ร่วมกับได้อย่างยั่งยืน 4) รูปแบบด้านกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเป้าหมายการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียมและสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การให้ความรู้ภาควิชาการหรือทฤษฎี เทคนิควิธีการฝึกการวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน จัดกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน และโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” ค้นหาปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ สำรวจและดำเนินการคัดเลือกบุคคลในชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ประกอบสัมมาชีพ จนมีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ หรือมีความเชี่ยวชาญในอาชีพเพื่อให้บริการการท่องเที่ยววิถีใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ และ5) รูปแบบการด้านท่องเที่ยววิถีใหม่กับ OTOP นวัตวิถี

โครงการ OTOP นวัตวิถีดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน เป็นโครงการสนับสนุนให้มีการนำสินค้า OTOP ของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชน และจากกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชน และลูกหลานของคนในชุมชนไม่ต้องออกไปหารายได้นอกชุมชน

Received: 20/08/2021, Revised: 20/09/2021, Accepted: 10/10/2021

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาลควรสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการกำหนดมาตรการการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) ที่ชัดเจน รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ที่ยั่งยืนสู่ชุมชน

2. รัฐบาลควรกำหนดบทลงโทษชุมชนที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรการการท่องเที่ยวชุมชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) เพื่อสร้างความมั่นใจในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

3. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณลงสู่ท้องถิ่นผ่านองค์กรปกครองส่วนยท้องถิ่นในการพัฒนาหรือสนับสนุน การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบนเส้นทางการเรียนรู้วิถีใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด -19 (Covid-19) เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีใหม่

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมขน.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). *การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2564*). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.* กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

กรุงเทพธุรกิจ. (2564). *รับนักท่องเที่ยวยุค New Normal*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก https://www.bangkokbanksme .com/en/standard-the-new-community-tourism

ธนาคารกรุงเทพ. (2564). *การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยววิถีใหม่.* สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก https://www.bangkokbank.com

ประอรพิชญ์ คัจฉวัฒนา. (2564). *บทบาทแพทย์แผนจีนในสถานการณ์ Covid-19 : ปลูกข้าวกันเถอะ.* สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก http://books.doa.go.th/

ศศิชา หมดมลทิล. (2564). *ท่องเที่ยวโดยชุมชน วิถีสู่ความยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: ธนาคารออมสิน.

สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2564). *กระบวนการรับรองแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน.

สุทธิพงษ์ จุลเจริญ. (2564). *พช.จัดใหญ่ Virtual Tour เที่ยวโอทอปนวัตวิถี 9 เส้นทางมรดรดกวัฒนธรรมวิถีไทย*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2929896.

อรรถพล ศิริเวชพันธุ์. (2564). การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสู่มาตรฐานความปกติใหม่ (New Normal) เพื่อรองรับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรณีศึกษา ชุมชนหนองฮะอำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, *12*(1), 67.

MICE Intelligence Team. (2021). *สัมผัสวิถีชุมชน ผ่าน “การเดินทาง” พร้อมสร้างสรรค์ธุรกิจท้องถิ่นและไมซ์สู่ความยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก https://intelligence.businesseventsthailand.com/